

Олена Музика
ORCID iD 0000-0002-3062-1989

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
бульв. І. Шамо, 18/2, 02154, м. Київ, Україна
o.muzyka@kubg.edu.ua

РОЗВИТОК САМОЕФЕКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЙНОГО ТРЕНІНГУ

У статті аналізуються результати теоретичних і емпіричних досліджень самоефективності як чинника успішної професіоналізації. Описується досвід розроблення адаптаційного тренінгу для студентів-першокурсників, заснованого на розвитку самоефективності. Обґрунтовуються теоретичні та організаційні засади тренінгу. Описується теоретична модель розвитку самоефективності в процесі адаптаційного тренінгу, в основу якої покладено аналіз реальних життєвих ситуацій, специфічна організація групової роботи та зворотного зв'язку, ціннісна взаємодія. Результатом ціннісної взаємодії в процесі рефлексії студентами власного і чужого досвіду є ампліфікація й часткова гомогенізація групового й індивідуального ціннісного простору, що стає ціннісною основою для адаптації студентів-першокурсників.

Ключові слова: адаптація; адаптаційний тренінг; навчально-професійна діяльність; професіоналізація; самоефективність; студентський вік.

© Музика О., 2020

<https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.2.11>

Вступ. Одне з ключових завдань сучасної вищої школи – якомога швидша адаптація студентів до умов навчання з метою їх первинної професіоналізації. В. Огнев'юк (2018) пише про зміну цілей закладів вищої освіти «...із трансляції знань та їх засвоєння студентами до їх критичного осмислення, опанування різних практик вироблення і креативного застосування знання у змінних умовах» (с. 8). Студенти-першокурсники мають вирішити дві важливі психологічні задачі: 1) переорієнтуватися з навчальної діяльності, що переважала в школі, на навчально-професійну, що має стати основною під час навчання в університеті; 2) вибудувати

Розвиток самоефективності студентів у процесі адаптаційного тренінгу

оптимальні стосунки з ровесниками та викладачами в новій соціальній групі. Якщо ці дві задачі вирішуватимуться у взаємозв'язку, то, на наш погляд, це дозволить значною мірою скоротити тривалість адаптаційного періоду і розпочати процес активної первинної професіоналізації. Розвиток самоефективності спрямований на формування впевненості студентів досягати значимих професійних цілей. Самоефективність базується на ціннісному досвіді і внутрішніх стандартах діяльності, визначає спрямованість і мотивацію людини. Розширення ціннісного досвіду кожного студента, збагачення ціннісно-мотиваційного підґрунтя професіоналізації, розвиток самоефективності – основні завдання адаптаційного тренінгу.

Мета статті – систематизувати результати теоретичних і емпіричних досліджень самоефективності як ціннісно-мотиваційного чинника адаптації та первинної професіоналізації студентів-першокурсників; розробити теоретичну модель розвитку самоефективності в процесі адаптаційного тренінгу.

Самоефективність як ціннісно-мотиваційний чинник адаптації студентів-першокурсників. Адаптація в психології розглядається як єдність протилежно спрямованих процесів: акомодатії й асиміляції. Г. Балл (2017) підкреслював, що акомодатія (з нею в більшості випадків ототожнюється адаптація) забезпечує модифікацію функціонування організму чи дій суб'єкта у відповідності з властивостями середовища. У процесі асиміляції суб'єкт діє вибірково: змінює певні компоненти середовища, перероблюючи їх відповідно до власних потреб і включаючи в схеми поведінки. Зрозуміло, що в межах особистісно орієнтованого підходу адаптацію необхідно вибудовувати, спираючись на персональний ціннісний досвід суб'єктів освітнього процесу.

Ціннісна інерційність студентів-першокурсників, їхні орієнтації на «школярські» цінності, невпевненість, невміння чи небажання розвиватися у ціннісному просторі професіоналізації можуть стати системними причинами дезадаптації. Наслідки дезадаптації проявлятимуться у різних сферах – від комунікаційних труднощів до невротичних розладів. І, навпаки, коли професіоналізація розпочнеться успішно, то очевидно, що це позитивно позначиться

на всіх інших сферах діяльності й особистісному зростанні першокурсників загалом. Важливо виокремити ключову ланку, від якої залежить ефективність професіоналізації в довготривалій перспективі, а відтак і адаптивність студентів у ході цього тривалого процесу. На наш погляд, цією ланкою є самоефективність.

Поняття самоефективності було введено в наукових обіг А. Бандурою. Воно позначає когнітивний механізм самомотивації, в основі якого лежить зіставлення двох основних її джерел: 1) передбачення майбутніх результатів діяльності на основі самоаналізу та спостережень за іншими; 2) внутрішні стандарти діяльності та здібності, які формуються в процесі її виконання. Самоефективність пов'язана з низкою інших когнітивних процесів, таких як вербальне переконання, самооцінка власного і аналіз непрямого досвіду, рефлексією результатів діяльності та емоційних підкріплень, які виникають при цьому. Розвиток самоефективності пов'язаний з самооцінкою людиною власних здібностей та постановкою життєвих цілей. Реципрокна взаємодія, що в процесі життя постійно відбувається між цілями і здібностями, необхідними для їх досягнення, поступово формує самоефективність як стійку особистісну диспозицію (Бандура, 2000). Особи з низьким рівнем самоефективності легко відмовляються від поставлених цілей після однієї чи кількох невдач. А тих, що мають високий рівень самоефективності, невдачі не спиняють, навпаки, підвищують їхню мотивацію, спрямовану на досягнення успіху.

Професійну самоефективність відносять до основних чинників професійного самоздійснення (Кокун та ін., 2018, с. 83). У ході дослідження адаптації студентів до умов навчання О. Столярчук (2017) встановила пряму кореляцію бажання першокурсників стати висококваліфікованими фахівцями з рівнем їхньої адаптованості. Т. Honicke & J. Broadbent (2016) наголошують на тому, що академічна траєкторія кожного студента може бути непростюю, адже певні невдачі та перешкоди негативно впливають на навчальний прогрес. Проведене авторами дослідження дає підстави стверджувати, що самоефективність як сформована особистісна властивість дозволяє протидіяти негативним впливам й опосередковано впливати на мотивацію досягнення, постановку цілей та успішність навчально-професійної діяльності (Honicke et al., 2016, с. 78). Висока оцінка власної

Розвиток самоефективності студентів у процесі адаптаційного тренінгу

самоефективності є виявом психологічного ресурсу, який забезпечує успішність соціальної адаптації через систему сформованих переконань і копінг-стратегій (Галецька, 2005).

Результати проведених нами емпіричних досліджень підтверджують висунуте припущення про провідну роль самоефективності в адаптації та професіоналізації студентів. Так, на основі опитування студентів за методикою самоефективності (Schwarzer, Jerusalem (1995), адаптація – Галецька (2003)) було встановлено, що показник самоефективності студентів, які мають досягнення, вищий, ніж показник студентів, які досягнень не мають (Музика, 2018).

У зв'язку з тим, що згадана методика не орієнтована безпосередньо на студентську вибірку, нами на основі дискурс-аналізу висловлювань студентів щодо самоефективності було розроблено методику «Профіль самоефективності студентів», наближену до цінностей і семантики студентів та реальних навчально-професійних завдань, які вони мають виконувати. З її допомогою встановлено, що існує пряма залежність між показниками самоефективності і ціннісним досвідом досягнень.

Студенти, які мають досягнення, у порівнянні з тими, які досягнень не мають, демонструють вищі показники за всіма шкалами методики – «цілі та мотиви», «здібності», «рефлексія», «стійкість до невдач», «саморозвиток». Виявлено відмінності в узгодженості близьких і далеких цілей, їх дотичності до професійної діяльності та в усвідомленні необхідності розвивати здібності для досягнення поставленої мети. «Результати емпіричних досліджень окреслюють особистісно-ціннісні чинники розвитку самоефективності студентів, які необхідно враховувати в освітньому процесі, зокрема в розробленні тренінгових програм: 1) довизначення далеких і близьких цілей, які пов'язані з оволодінням професією; 2) розвиток лідерства, базованого на суб'єктній активності та саморозвитку здібностей; 3) розвиток волі у долатті труднощів; 4) розвиток рефлексії досягнень і фіксації особистісно-ціннісного досвіду» (Музика, 2019, с. 201).

Теоретична модель розвитку самоефективності в процесі адаптаційного тренінгу. Адаптаційні тренінги можна з певним ступенем умовності поділити на

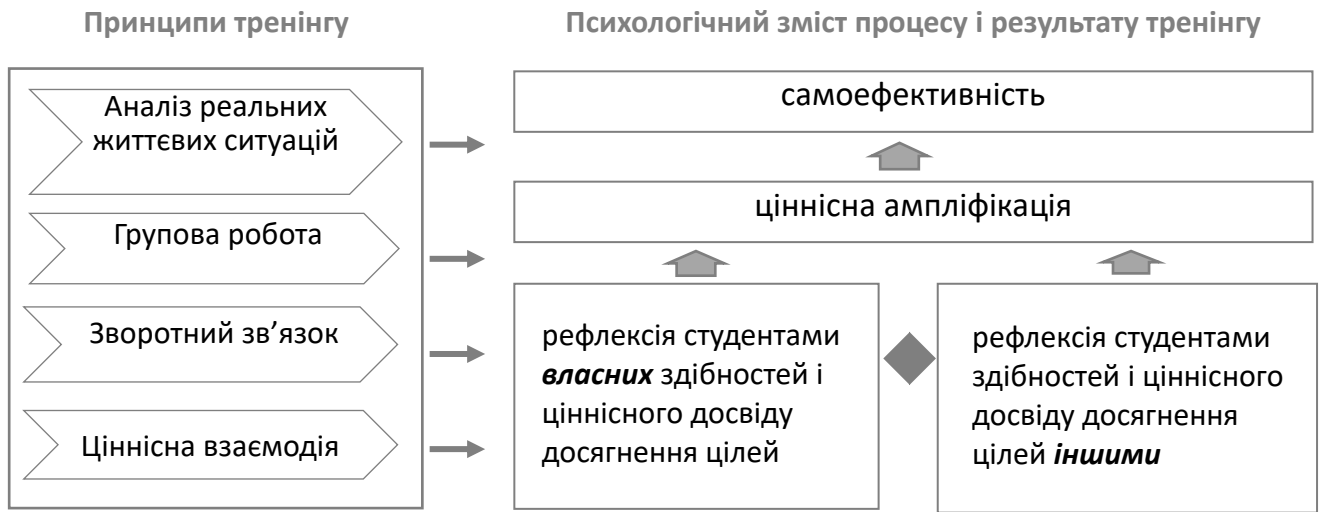
загальні, дефіцитарні та системні. Перші спрямовуються на розвиток адаптивності як особистісної властивості або ж на розвиток широкого переліку особистісних якостей, які, на думку авторів, сприяють розвитку адаптивності. Прикладом цього підходу може служити дослідження особистісного адаптивного потенціалу (Завацька, Сербін, Бохонкова, 2018), власне адаптивності (Андросович, 2014). Дефіцитарні адаптаційні тренінги мають на меті розвинути окремі психологічні характеристики, яких бракує для адаптації людини в певних умовах, наприклад асертивності (Нагаєвська, 2017), комунікабельності та навичок ефективного спілкування (Купрєєва, 2011).

Системні адаптаційні тренінги орієнтуються на розвиток тих характеристик, які посідають вищі ієрархічні позиції в системі особистості. Їх теоретичною основою є положення системного аналізу про те, що зміни на вищих рівнях системи закономірно ведуть до змін на нижчих рівнях і загалом до стійких контрольованих змін у всій системі особистості. При цьому, як правило, розвивається не адаптивність взагалі, а адаптивність особистості в певних межах, що окреслюються особливостями вікового чи професійного розвитку, або ж, рідше, спрямованістю її особистісного розвитку. Як приклад можна навести тренінг рефлексії здібностей і ціннісної підтримки професійного становлення (Музика, 2007, 2010).

Прийоми розвитку самоефективності, що використовуються нами у тренінгу, базуються на теорії соціального научіння А. Бандури (2000). Він революційно розвинув положення поведінкової психології про те, що діяльність людей мотивується лише з допомогою прямих позитивних чи негативних підкріплень. Класичними відтворюваними експериментами А. Бандура довів, що людям властиво сприймати, осмислювати й переймати систему підкріплень інших людей і мотивацію їхньої діяльності. На цих засадах нами було розроблено теоретичну модель, що описує ряд принципів, від дотримання яких залежить ефективність тренінгу, та психологічний зміст процесу і результату тренінгу (див. рис. 1.).

Аналіз *реальних життєвих ситуацій* учасників необхідний для актуалізації персонального досвіду, адже саме він є джерелом особистісних цінностей. Звичайно, у правилах можна окреслити певні форми опису, з допомогою яких студенти Розвиток самоефективності студентів у процесі адаптаційного тренінгу

зможуть за необхідності дистанціюватися від негативних моментів. Але наголошувати потрібно на тому, що, якщо навіть наводяться приклади з чужого досвіду, вже те, що вони запам'яталися, свідчить, що вони стали частинкою

власного ціннісного досвіду студента. У ситуації, коли цінності й мотивація кожного окремого студента є недостатніми для ефективної адаптації, *групові форми роботи* на тренінгу дозволяють розширити й збагатити ціннісний досвід усіх учасників групи.

Рис. 1. Теоретична модель розвитку самоефективності у процесі адаптаційного тренінгу

З огляду на те, що в умовах тренінгу активність учасників спрямована не на виконання спільної діяльності, а на рефлексію дій, внутрішніх станів і мотивів, думок і ситуацій, які стосуються кожного зокрема, *зворотний зв'язок* має певні особливості. Учасники очікують від інших оцінки власних дій та їх мотивів. Кожному важливо зрозуміти чи поділяє оточення його думки й оцінки того, що відбувалося, а також бачення перспективи. Таким чином відбувається соціальна валідація індивідуальних інтерпретацій ціннісного досвіду. Зворотний зв'язок у процесі тренінгу не є діадичним: «тренер-студент». Це розгалужена система інтеракцій між усіма учасниками, в результаті яких відбувається: 1) розширення діапазону ціннісного досвіду; 2) соціальна валідація ціннісного досвіду кожного учасника; 3) корекція ціннісного досвіду під впливом соціальних оцінок.

У процесі тренінгу студенти обмінюються висловлюваннями, які стосуються

їхньої самоефективності у професійній сфері. Ці висловлювання безумовно є ціннісними для кожного учасника, оскільки відображають притаманні йому індивідуальні способи формування й досягнення професійних цілей. А взаємодія в процесі тренінгу спрямована на те, щоб кожен учасник приміряв до себе кожен із цих способів і вибрав ті, що вписуються в його систему цінностей. Отже, психологічним змістом тренінгу є процес, який можна описати як *ціннісну взаємодію*. Обмін ціннісним досвідом у професійній сфері веде до розширення уявлень кожного з учасників про можливий діапазон розвитку професійних здібностей, а відтак – до зростання потенціалу розвитку ціннісної сфери і професійної мотивації кожного студента. Йдеться про *ціннісну ампліфікацію*, яка підвищує адаптаційний потенціал кожного студента, робить його гнучкішим і мобільнішим у динамічному освітньому просторі.

Висновки. Результати аналізу наукових джерел дають підстави для висновку, що самоефективність може розглядатися як системотвірний чинник адаптації студентів-першокурсників та їх первинної професіоналізації.

Розвиток самоефективності в процесі адаптаційного тренінгу базується на аналізі реальних життєвих ситуацій, специфічній організації групової роботи та зворотного зв'язку. Результатом ціннісної взаємодії в процесі рефлексії студентами власного і чужого досвіду є ампліфікація й часткова гомогенізація групового й індивідуального ціннісного простору, що в свою чергу є ціннісною основою для адаптації студентів-першокурсників.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з дослідженням умов, що можуть сприяти розвитку самоефективності в освітньому процесі, а саме: розвиток лідерства, базованого на суб'єктній активності та саморозвитку здібностей; створення для кожного студента ситуацій успіху і референтного поцінування досягнень; вибудова педагогічної взаємодії на засадах психологічного благополуччя.

Література

Андросович К. А. Особливості соціальної адаптації першокурсників в залежності від соціального статусу. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*, 2014. Розвиток самоефективності студентів у процесі адаптаційного тренінгу

№ 3. С. 13–18.

- Балл Г. О. Раціогуманістична орієнтація в методології людинознавства. Київ: Вид-во ПП «СКД», 2017. 204 с.
- Бандура А. Теорія соціального навчання. Санкт-Петербург: Евразія, 2000. 320 с.
- Галецька І. І. Психологічні чинники соціальної адаптації. *Соціогуманітарні проблеми людини*, 2005. № 1. С. 91–100.
- Завацька Н. Є., Сербін Ю. В., Бохонкова Ю. О. Психологічні умови формування адаптивних можливостей студентів вищих навчальних закладів гуманітарного профілю: монографія. Северодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. 176 с.
- Коқун О. М., Кравченко Д. Г., Панасенко Н. М. Чинники професійного самоздійснення вчителя. *Український психологічний журнал*, 2018. № 2 (8). С. 74–85.
- Купреєва О. І. Соціально-психологічний тренінг як технологія психологічного супроводу процесу адаптації студентів-першокурсників. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*, 2011. № 8. С. 158–167.
- Музика О. Л. Тренінг ціннісної підтримки професійного становлення психологів. *Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія* / За ред. С. Д. Максименка, М. В. Папучі. Київ-Ніжин: Вид-во НДУ; ДС «Міланік», 2007. Т.10. Вип. 1. С. 42–44.
- Музика О. Л. Ціннісна регуляція і ціннісна підтримка розвитку творчих здібностей (теоретична модель і принципи побудови методики). *Практична психологія та соціальна робота*, 2010. № 6. С. 1–7.
- Музика О. О. Самоефективність як чинник професіоналізації студентів. *Освітологічний дискурс*, 2018. № 3–4 (22–23). С. 83–94.
- Музика О. О. Аксіогенез і розвиток самоефективності студентів із ознаками обдарованості. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Т. VI: Психологія обдарованості. Вип. 16. Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка*, 2019. С. 193–204.
- Нагаєвська І. О. Психологічні умови розвитку асертивної поведінки в учнів професійно-технічних навчальних закладів. Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ: Київський університет ім. Бориса Грінченка, 2017. 20 с.
- Огнев'юк В. О. Український університет у добу експонентного розвитку. *Освітологічний дискурс*, 2018. № 1–2 (20–21). С. 1–25.
- Столярчук О. А. Психологічні аспекти адаптації першокурсників до умов навчання у ВНЗ. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, 2016. № 25. С. 100–106.
- Honicke, T., Broadbent, J. (2016). The influence of academic self-efficacy on academic performance: A systematic review. *Educational Research Review*, 17, 63-84. doi: 10.1016/j.edurev.2015.11.002

References

Androsovyh, K. A. (2014). Osoblyvosti socialjnoji adaptaciji pershokursnykiv v

zalezhnosti vid socialjnogho statusu [Features of social adaptation of freshmen depending on social status]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohiji*. 2014, 3, 13–18.

Ball Gh. O. (2017). *Racioghumanistychna orijentacija v metodologhiji ljudynoznavstva* [Humanistic orientation in the methodology of human studies]. Kyjiv: Vyd-vo PP «SKD», 204.

Bandura, A. (2000). *Teoryja socyaljnogho nauchenyja* [Social learning theory]. Sankt-Peterburgh: Evrazyja, 320.

Ghalecjka, I. I. (2005). *Psykholohichni chynnyky socialjnoji adaptaciji* [Psychological factors of social adaptation]. *Socioghumanitarni problemy ljudyny*, 1, 91–100.

Zavacjka, N. Je., Serbin, Ju. V., Bokhonkova, Ju. O. (2017). *Psykholohichni umovy formuvannja adaptyvnykh mozhyvostej studentiv vyshhykh navchalnykh zakladiv ghumanitarnogho profilju: monoghrafija* [Psychological conditions of formation of adaptive capacities of students of higher educational establishments of humanities profile: monograph]. Sjevjerodonecjk: Vyd-vo SNU im. V. Dalja, 176.

Kokun, O. M., Kravchenko D. Gh., Panasenko N. M. (2018). *Chynnyky profesijnogho samozdijsnennja vchytelja* [Factors of teacher's professional self-fulfillment]. *Ukrajinskyj psykholohichnyj zhurnal*, 2 (8), 74–85.

Kuprjejeva, O. I. (2011). *Socialjno-psykholohichnyj treningh jak tekhnologhija psykholohichnogho suprovodu procesu adaptaciji studentiv-pershokursnykiv* [Socio-psychological training as a technology of psychological support of the adaptation process of first-year students]. *Aktualjni problemy navchannja ta vykhovannja ljudej z osoblyvymy potrebamy*, 8, 158–167.

Muzyka, O. L. (2007). *Treningh cinnisnoji pidtrymky profesijnogho stanovlennja psykholohiv* [Training of value support for the professional development of psychologists]. *Aktualjni problemy psykholohiji: Psykholohija navchannja. Ghenetychna psykholohija. Medychna psykholohija / Za red. S. D. Maksymenka, M. V. Papuchi*. Kyjiv-Nizhyn: Vyd-vo NDU; DS «Milanik», T.10, Vyp. 1, 42–44.

Muzyka, O. L. (2010). *Cinnisna rehuljacija i cinnisna pidtrymka rozvytku tvorchykh zdibnostej (teoretychna modelj i pryncypy pobudovy metodyky)* [Value regulation and value support for the development of creative abilities (theoretical model and principles of construction methodology)]. *Praktychna psykholohija ta socialjna robota*, 6, 1–7.

Muzyka, O. O. (2018). *Samoefektyvnistj jak chynnyk profesionalizaciji studentiv* [Self-efficacy as a factor of professionalization of students]. *Osvitologhichnyj dyskurs*, 2018, 3–4 (22–23), 83–94.

Muzyka, O. O. (2019). *Aksioghenez i rozvytok samoefektyvnosti studentiv iz oznakamy obdarovanosti* [Axiogenesis and development of students' self-efficacy with signs of giftedness]. *Aktualjni problemy psykholohiji: Zbirnyk naukovykh pracj Instytutu psykholohiji imeni Gh. S. Kostjuka NAPN Ukrainy. T. VI: Psykholohija obdarovanosti. Vyp. 16*. Kyjiv-Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 193–204.

Naghajevsjka, I. O. (2017). *Psykholohichni umovy rozvytku asertyvnoji povedinky v uchniv profesijno-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv* [Psychological conditions for the development of assertive behavior in students of vocational schools]. *Avtoref. dys. ...*

kand. psykhol. nauk: 19.00.07. Kyjiv: Kyjivsjkyj universytet im. Borysa Ghrinchenka, 20.

Oghnev'juk, V. O. (2018). Ukrajinjskyj universytet u dobu eksponentnogho rozvytku [Ukrainian University at the time of exponential development]. Osvitologhichnyj dyskurs, 1–2 (20–21), 1–25.

Stoljarchuk, O. A. (2016). Psykhologhichni aspekty adaptaciji pershokursnykiv do umov navchannja u VNZ [Psychological Aspects of Adaptation of Freshmen to the Higher Education Conditions]. Pedagoghichna osvita: teorija i praktyka. Psykhologhija. Pedagoghika, 25, 100–106.

Honcke, T., Broadbent, J. (2016). The influence of academic self-efficacy on academic performance: A systematic review. Educational Research Review, 17, 63–84. DOI: 10.1016/j.edurev.2015.11.002.

РАЗВИТИЕ САМОЭФФЕКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ АДАПТАЦИОННОГО ТРЕНИНГА

Музыка Елена, кандидат психологических наук, доцент,
доцент кафедры педагогики и психологии,
Киевский университет имени Бориса Гринченко,
бульв. И. Шамо, 18/2, 02154, г. Киев, Украина, o.muzyka@kubg.edu.ua

В статье анализируются результаты теоретических и эмпирических исследований самоэффективности как фактора успешной профессионализации. Описывается опыт разработки адаптационного тренинга для студентов-первокурсников, основанного на развитии самоэффективности. Обосновываются теоретические и организационные основы тренинга. Описывается теоретическая модель развития самоэффективности в процессе адаптационного тренинга, в основе которой лежит анализ реальных жизненных ситуаций, специфическая организация групповой работы и обратной связи, ценностное взаимодействие. Результатом ценностного взаимодействия в процессе рефлексии студентами собственного и чужого опыта является амплификация и частичная гомогенизация группового и индивидуального ценностного пространства, что становится ценностной основой для адаптации студентов-первокурсников.

Ключевые слова: адаптация; адаптационный тренинг; профессионализация; самоэффективность; студенческий возраст; учебно-профессиональная деятельность.

DEVELOPMENT OF STUDENTS' SELF-EFFICACY IN THE PROCESS OF ADAPTATION TRAINING

Olena Muzyka, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Pedagogy and Psychology,
Boris Grinchenko Kyiv University,
18/2, I. Shamo boulevard, 02154, Kyiv, Ukraine, o.muzyka@kubg.edu.ua

The article analyzes the results of theoretical and empirical studies of self-efficacy as

a factor of successful professionalization. The experience of the development of adaptive training for first-year students based on the development of self-efficacy is described. The theoretical and organizational foundations of the training are substantiated. The theoretical model of the development of self-efficacy in the process of adaptation training is described.

Self-efficacy is seen as a system-forming factor in the adaptation of first-year students and their primary professionalization. The development of self-efficacy in the process of adaptation training is based on the analysis of real life situations, the specific organization of group work and feedback. The result of value interaction in the process of reflection by students of their own and others' experience is the amplification and partial homogenization of group and individual value space, which in turn is a valuable basis for the adaptation of first-year students.

The psychological content of training is the process of value interaction. The exchange of valuable experience in the professional sphere leads to the broadening of the ideas of each participant about the possible range of development of professional abilities, and consequently to the increase of the potential of development of the value sphere and professional motivation of each student.

Keywords: *adaptation; adaptation training; educational and professional activities; professionalization; self-efficacy; student age.*

Стаття надійшла до редакції 01.02.2020

Прийнято до друку 01.06.2020